Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 1 (2023) · “Axborot oqimlari va intellektual tizimlarning ijtimoiy, iqtisodiy va texnik-texnologik tarmoqlardagi o‘rni” mavzus...

materiallar to'plami

SUN’IY INTELLEKTNING ZAMONAVIY HAYOTIMIZDAGI O‘RNI.

Madraximova Gulnoza Adxamovna, Andijon mashinasozlik instituti, “O‘zbek tili va adabiyoti “ kafedrasi assistenti.

Anotatsiya: Bu maqolada rivojlanib kelayotgan jamiyatning turli sohasida sun’iy intellektning o‘rni, uning yaxshi va yomon tamonlari va sun’iy intellektdan qanday foylanilmoqda kabi masalalar ko‘rib chiqiladi.

Kirish

Rivojlanib kelayotgan jamiyatda yosh avlod ta’lim-tarbiyasiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Ularning zamonaviy bilim olishi,o‘zlashtirgan bilimini amaliyotda qo‘llay olishi va jamiyatda o‘rnini topa olishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratish borasidagi izchil ishlar olib borilmoqda. XXI asrga kelib ilm-fan shu darajada rivojlanib ketdiki, ayniqsa, axborotlashgan jamiyat va sun’iy intellelekt kabi tushunchalar hayotimizning asosiy bo‘lagiga aylanib ulgurdi. Janiyatimizda ko‘plab uchratayotgan sun’iy intellekt tushunchasiga to‘xtaladigan bo‘lsak, avvalo, intellekt tushunchasini anglab olishimiz zarur. Sun'iy intellekt tez rivojlanayotgan texnologiya sohasi bo'lib, u inson xatti-harakatlariga taqlid qiladigan va vazifalarni insonga o'xshash aniqlik bilan bajaradigan aqlli mashinalarni yaratish bilan bog'liq. Sun'iy intellekt sohasi ma'lumotlardan o'rganish, fikr yuritish, tabiiy tilni tushunish, rasmlar va tovushlarni idrok etish va turli vositalar orqali to'plangan ma'lumotlar asosida qaror qabul qilish imkonini beradigan dasturiy ta'minot va tizimlarni yaratishga qaratilgan intellektdir. Shuning uchun ham hayotimizda uning ahamiyati kengayib bormoqda.

Asosiy qism

Hozirgi texnologik davrda sun’iy intellekt tajriba va bilim talab qilinadigan barcha sohalarda qo‘llaniladi. Sun’iy intellektning ba’zi sohalarda , masalan qishloq xo'jaligi, sog'liqni saqlash va ta’limda qo'llanilishini muhokama qilib ko‘ramiz.

Sun’iy intellektni qishloq xo‘jaligi sohasidagi o‘rnini muhim ekanligini bir nechta misollar orqali ochib berish mumkin. Misol uchun tuproqni samaradorligini va hosilni o‘sishini kuzatishda, yoki ekinlardagi kasalliklarni aniqlashda, begona o‘tlarni boshqarishda hamda ob-havoni bashorat qilishda fermerga beminnat yordamchi hisoblanadi.

Bundan tashqari sog‘liqni saqlash sohasida xam sun’iy intellekt katta rol o'ynaydi.

U shifokorlarning ishini xam engillatib xam samaradorligini oshirib beradi, vaqtni tejashga sabab bo‘ladi. Sun’iy intellekt imkoniyatlaridan kasallikka tashxis qo‘yish uchun, salomatlik monitoringi o‘tkazish uchun, tibbiy ma’lumotlarni qayta ishlash va boshqarish uchun, dori ishlab chiqishda keng foydalaniladi. Natijada o‘lim xavfi oldi olinadi, aniq tashxis qo‘yiladi. Tibbiy sohada sun’iy intellektning o‘rni Covid-19 davrida sezilarli bilindi, ayniqsa infeksiyani aniqlash va tashxislashda, davolash monitoringni kuzatishda, vaktsinalarning rivojlanishi, kasallikning oldini olish va uni tahlil qilishda keng foydalanildi, natijada shifokorlarni ish yuki engillashdi,

Published: 10.11.2023

Cite this article: Madraximova Gulnoza Adxamovna (2023). Sun’iy intellektning zamonaviy hayotimizdagi o‘rni. Emro Science and Education, 1(1). https://journal.emro.uz/public/maqola/542

© 2023 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

vaqti tejaldi.Umuman olganda, bu sohada sun’iy intellekt insondan ko‘ra tezroq va yaxshiroq ishlay olishini ko‘rsatdi.

Ta’lim sohasida sun’iy intellektning ahamiyati qay darajada? Keling muhokamadan oldin ta’lim tizimidagi ayrim muammolar haqida gapiramiz. Jadallik bilan o‘zgarib borayotgan hayot tarzimiz kengroq va chuqurroq bilimga ega bo‘lishimizga undamoqda. Ta’limda yuzaga kelayotgan muammolar qatoriga o‘qitish jarayonida global raqobatning yo‘qligi, fizikaviy, kimyoviy laboratoriyalarni tashkil etish va saqlashning qimmatligi, texnologlar etishmasligi kabi ko‘plab hal etilmagan muammolar mavjud. Sun’iy intellekt ta'limda o'qitish va o'rganishga rag'batlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi, Sun’iy intellekt bugungi oliy ta'lim tizimida amaliy bo'lmagan har bir talabani baholash va yo'naltirish uchun portfel sifatida ishlatiladi, chunki bitta o'qituvchi bir vaqtning o'zida har bir talaba bilan ishlay olmaydi. Yana bir bor, sun’iy intellekt talabalar uchun o'qish va o'rganish jarayonida ularning fikrlarini o'qiy oladigan texnologiyalarni yaratish orqali muhim rol o'ynaydi, bu esa o'quv muhitini talabaning xohishiga ko'ra tartibga soladi. Bu erda kelajakdagi sun'iy intellekt texnologiyalari bulutli hisoblash, IoT va 5G texnologiyalari tushunchalari bilan birgalikda talabalarning muayyan ehtiyojlarini moslashtirish uchun o'z qurilmalari bilan darslar, o'z-o'zini tekshirish faoliyati, baholash va qaror qabul qilish va yangilanishlarni yaratish imkonini beradi va bu jarayon talabani ilhomlantiradi. Talabaning tezligi va uslubiga juda mos keladigan o'quv rejasini tasavvur qiling.Sun’iy intellekt ularning o'rganishini tahlil qiladi va ularning kuchli va zaif tomonlariga mos keladigan dars rejalarini tuzadi. Misol uchun, algebrada zaif, lekin geometriyada mohir kishi algebraik tushunchalarni ko'proq mashq qilishi kerak. O'quvchi o'z ko'nikmalarini bir xilda tenglashtiradi va geometriyani bajarish uchun nisbatan kamroq vaqt kerakligini aniqlaydi. Sun’iy intellekt o'qituvchilarga xam qulaylik yaratadi. Ular endi davomatni kuzatish, baholash va hatto o'qitish rejalarini tuzish kabi zerikarli ishlardan holi bo‘ladilar. Bu shuni anglatadiki, o'qituvchilar o'qitishning yangi usullarini sinab ko'rish va o'rganishni o'quvchilar uchun yanada qiziqarli qilish uchun ko'proq vaqt sarflashlari mumkin.Yuqoridagi fikrlarni quyidagi jadvalda jamlaymiz.

Sun’iy intellektning ijobiy va salbiy tomonlari

Ijobiy	Salbiy
Unda har bir talaba qanday o‘rganishi tahlil qilinadi va o‘z xohishlariga mos keladigan o‘quv mashg‘ulotlarini yaratadi.	Bu ta'limdan insonning teginishini olib tashlaydi va uni robotga aylantiradi.
U ikkilik vazifalarni avtomatlashtiradi, shuning uchun o'qituvchilar yangi o'qitish usullarini	U ma'lumotlardan chuqur ildiz otgan noto'g'ri fikrlarni olib, adolatli foydalanish siyosati va ma'lumotlar

materiallar to‘plami

sinab ko'rishga ko'proq vaqt sarflashlari mumkin.	xavfsizligi bilan bog'liq xavotirlarni keltirib chiqaradi.
Bu topshiriqlar bo'yicha tezkor fikr bildiradi, o'quvchilarga nima noto'g'ri qilganligini aytadi. Shunday qilib, ular buni tuzatishi va yaxshiroq o'rganishi mumkin.	Sun’iy intellect tomonidan yaratilgan kontent professional yozuvchilarning kontent yaratish dunyosiga qanday mos kelishini o'zgartiradi.
U foydalanuvchilarga katta hajmdagi resurslar va yozish xizmatlaridan foydalanish imkonini beradi.	Bu ortiqcha yoki past rentabellikga ega kontentni yaratadi, bu esa ta'lim muassasalarini testlarni birinchi o'ringa qo'yishga undaydi.
Bu ongli ravishda qaror qabul qilish va to'g'ri yo'nalishda harakat qilish imkonini beradi.	Bu atrofingizdagi odamlarga hamdardlik va tanqidiy fikrlash qobiliyatini yo'qotishga olib keladi.

Bugungi kunda ta’lim jarayonida quyidagi raqamli texnologiyalardan foydalanish mumkin:

Mobil texnologiya- foydalanuvchilarning mobil qurilmalar orqali ma’lumotlarni almashishda qo‘llaniladigan usul va vositalar majmui hisoblanadi.

Bulutli texnologiyalar- ma’lumotlarni saqlash , boshqarish va qayta ishlash uchun internetdagi kompyuterlardan foydalanish jarayoni.

Smart texnologiyalar - insonlar tomonidan yaratilgan va ma‘lum bir vazifani bajaruvchi an’anaviy texnologiyaga bir qancha aqliy faoliyatni amalga oshirish imkoniyatini beruvchi qo‘shimcha funksiyalar qo‘shilgan texnologiyalar. Jumladam smart soat, smart kostyum, smart soyabon va boshqalar

Virtual reallik(Virtual reality - VR) - sezgi (ko‘rish, eshitish va sezish) organlari yordamida axborotni foydalanuvchining ongiga etkazish imkonini beradigan dasturiy va texnik vositalar to_plamidan iborat sun‘iy axborot muhiti. Virtual reallik inson real borliqda harakat qilayotgani illyuziyasini kompyuterda yaratish imkonini beruvchi interfaol texnologiya.

Elektron ta’lim –raqamli texnologiyalar orqali ta‘limni tashkil etish usuli hisoblanib, kompyuter yoki boshqa raqamli qurilma orqali onlayn yoki oflayn tarzda amalga oshirilishi mumkin. Unga kompyuter, noutbuk, planshet yoki smartfon kabi ko‘pgina elektron qurilmalar orqali kirish mumkin, bu esa talabalar uchun qayerda bo‘lishidan qat‘i nazar, o‘rganishning ko‘p qirrali va oson usulini taqdim eta oladi.

Ta’limni boshqaruv tizimlari (Learning Management System - LMS) - videodars, ma‘ruza materiallari, taqdimotlar, kitoblar kabi o‘quv materiallari

majmuasidan iborat bilim olish faoliyatini boshqarish uchun mo‘ljallangan hamda muloqot rejimida ishlay oladigan inson-mashina majmuasi yoki masofaviy ta‘limning bir shakli.

Xulosa

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi hozirgi tendensiyada davom etsa yaqin yillar ichida insonlar hayot tarzida keskin o‘zgarishlar bo‘lishi mumkin. Bu esa barcha sohalarning yanada mobil bo‘lishini va kadrlar bilim va salohiyati jamiyat talabiga javob bera olishini ta‘minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 5 oktabrdagi ―Raqamli O’zbekiston – 2030 strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to’g‘risidagi farmoni.

2. UN Secretary-General António Guterres. Transforming Education Summit United Nations, New York, 16, 17 & 19 September 2022.

3. Dottoyev Sayfulla. (2021). Information and methodological support - as a means of intensifying the educational process.

materiallar to‘plami

Sun’iy intellektning rivojlanish tarixi

Shamshiddinov Baxriddin Sharobiddin o‘g‘li, Andijon mashinasozlik instituti “Gumanitar fanlar” kafedrasi stajyor o‘qituvchisi

Soyibov Sarvarbek, Avtomobilsozlik fakulteti, 1 kurs “Energiya mashinasozligi” yo'nalishi talabasi

Annotasiya: Sun’iy intellektni o‘rganish va u haqda ma’lumotlarga ega bo‘lish davr talabidir. Ushbu maqolada sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish va uning imkoniyatlari haqida qisqacha ma’lumotlar berildi.

Kalit so‘zlar: Sun'iy intellekt, Intellektual mulk, BIMT, Raqamli O‘zbekiston, ITpark, Bir million dasturchi, Yoshlar texnoparklari, Face-ID, Maxsus rejim.

Hozirda yurtimizda raqamli ma’lumotlarni yig‘ish, saqlash va qayta ishlash tizimini takomillashtirish bo‘yicha malakali kadrlarni tayyorlash, maqsadida ilmiy-loyihalarni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha qator ishlar amalga oshirilmoqda. O‘z navbatida sun’iy intellektni ilm-fanga joriy etish uchun malakali kadrlar sonini oshirish talab etiladi. Negaki aynan o‘z kasbining ustasi bo‘lgan mutaxassislar barcha jabhalarga sun’iy intellekt kirib borishida asosiy omil bo‘ladi. Hozirda yurtimizda shu yo‘nalish bo‘yicha “Raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt” ixtisosligi oliy malakali kadrlarning ilmiy va ilmiy-pedagogik mutaxassisliklar nomenklaturasiga kiritildi va uning pasporti yaratildi. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti hamda Raqamli texnologiyalar va sun’iy intellektni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot institutida “Raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt ixtisosligi” bo‘yicha oliy ta’limdan keyingi ta’lim instituti ochildi.

Bugungi kunda mamlakatimizning rivoji yo‘lida iqtisodiy globalizatsiyasi bilan bir qatorda intellektual mulk huquqi va uning himoyasi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki, intellektual mulk himoyasi davlatning innovatsiyalar orqali o‘z sanoatini yuksaltirishdan tashqari, xorijdan texnologiya transferi, investitsiya qilish va aholini ish bilan ta'minlash sohasida o‘ziga xos "kalit" bo‘ladigan vosita hisoblanadi. Mamlakatimizda iqtisodiyot tarmoqlariga innovatsiyalarni joriy etish mexanizmlarini takomillashtirish, uning raqobatbardoshligini ta'minlash, faol tadbirkorlik va innovatsion faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan sharoitlarni yaratish, intellektual mulkning ishonchli huquqiy himoyasini ta'minlash borasida izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Sun'iy intellekt o‘zi nima?

Sun'iy intellekt deganda insonning mantiqiy va ijodiy funksiyalarini bajaruvchi intellektual sun'iy tizim tushuniladi. Ushbu atama, shuningdek, o‘rganish va muammolarni hal qilish kabi inson aqli bilan bog‘liq xususiyatlarni namoyish etadigan har qanday te xnalogiyaga nisbatan ham qo‘llanilishi mumkin. Sun'iy intellektning ideal xususiyati - bu aniq maqsadga erishish uchun eng yaxshi imkoniyatga ega bo‘lgan harakatlarni baholay olish va amalga oshirish qobilyatidir. Hozirda sun'iy intellekt turli